

Model faznog pristupanja Evropskoj uniji

Odgovor na tri ključne zabrinutosti država Zapadnog Balkana

Strahinja Subotić, programski menadžer i viši istraživač, Milena Lazarević, programska direktorka, Centar za evropske politike - CEP Beograd

Još od njegovog objavljivanja, pojavio se veliki broj onih koji podržavaju [model](#) za fazno pristupanje EU. Pre svega, ovo se odnosi na zainteresovanost koja je prema ovom modelu iskazana u nekoliko država članica EU, koje su u njemu prepoznale potencijal za reformu politike proširenja. Štaviše, povratne informacije koje su stizale bile su dragocene, a autorima modela omogućile da njega dodatno unaprede. Prikupljeni komentari i reakcije bili su iskorišćeni kako bi bila napisana prateća publikacija koja je pokušala da odgovori na [četiri ključne nedoumice](#) zainteresovanih strana u Evropskoj uniji. Kako su diskusije koje su usledile sa zainteresovanim stranama sa Zapadnog Balkana takođe iznedrile određene regionalne dileme i zabrinutosti, ovaj papir nastoji da ispita i odgovori na one najučestalije. Ovo uključuje zabrinutost da bi model: 1. odložio pristupanja EU; 2. stvorio prečicu do EU; i 3. načinio države Zapadnog Balkana drugorazrednim državama članicama. Otklanjanje ovih zabrinutosti je od velikog značaja imajući u vidu da bi primena modela imala velike koristi od snažne podrške i „vlasništva“ (*ownership*) u regionu.

Centralni argument je taj da model predstavlja strukturisan, fazni put dostizanja punopravnog članstva na kraju procesa, bez izazivanja novih nepotrebnih odlaganja ili kreiranja prečica za države koje nisu spremne za pristupanje. Prepoznajući da je postojeći pristup proširenju izgubio svoj kredibilitet i transformativnu moć, ovaj model nudi ojačanu strukturu koja bi podstakla zemlje regiona da se angažuju u reformama, stavljajući vladavinu prava u prvi plan ojačanom metodologijom monitoringa i mehanizmom reverzibilnosti. Štaviše, iako se njime uvode određena institucionalna ograničenja članstva, kao vid uveravanja EU27 da ni jedna od novih država članica ne bi bila u mogućnosti da zloupotrebi procedure glasanja, naglašeno je da su ova ograničenja vremenski limitirana. Na ovaj način, zemlje regiona izbegavaju rizik da postanu drugorazredne države članice. Ukratko, dizajniran tako da podstakne reforme u regionu i istovremeno obezbedi funkcionalnost proširene Unije, model predstavlja tačku susreta između legitimnih interesa i briga, kako ZB6, tako i EU27.

Prva zabrinutost: „Ovaj model bi odložio pristupanja EU“

Nakon dvodecenijskog fokusa na EU integracije, na Zapadnom Balkanu postoji određena prirodna sklonost da se sumnja u nove inicijative, s obzirom da se na njih najčešće gleda kao na novi način za odlaganje pristupanja. Osnovni razlog za ovakav skepticizam leži u činjenici da, do sada, proces proširenja u kritičnim vremenima nije uspeo da nagradi postignuća politički bolnih reformi koje su često umele da dovedu do značajnog negodovanja domaće javnosti.¹ Uprkos tome što je 2020. godine uvedena **revidirana metodologija proširenja** kao način da proces pristupanja bude ožvjljen, uskoro je postalo očigledno da ova metodologija **nije uspela** da proizvede bitnije praktične promene. S druge strane, u očima zainteresovanih strana u regionu, ona je kreirala odlaganja u procesu, bez da je jasno pokazala potencijal za ubrzanje procesa u budućnosti. Stoga je prisutna razumljiva doza zabrinutosti da bi se bilo kakva reforma politike proširenja pretvorila u još jednu birokratsku vežbu EU kojom bi se rizikovalo dalje odlaganje momenta pristupanja.

Model kao takav je već prilično detaljan i u nastavku zahteva samo određene dopune koje se tiču praktične implementacije, koja mogu biti deo standardnih operacija politike proširenja. Oslanjanjem na klustersku strukturu i olakšane procedure reverzibilnosti, model se snažno nadograđuje na revidiranu metodologiju proširenja.

Mada je uvođenje revidirane metodologije proširenja zaista bila dugotrajna vežba koja je izazvala određena odlaganja u procesu, primena modela faznog pristupanja ne povlači takve rizike sa sobom. Zapravo, operacionalizacija modela može odmah započeti. Prvo, model kao takav je već prilično detaljan i u nastavku zahteva samo određene dopune koje se tiču praktične implementacije, koja mogu biti deo standardnih operacija politike proširenja. Drugo, oslanjanjem na klustersku strukturu i olakšane procedure reverzibilnosti, model se snažno nadograđuje na revidiranu metodologiju proširenja. Postojeći elementi revidirane metodologije trebalo bi da budu dopunjeni operativnim odlukama koje bi omogućile veću institucionalnu participaciju i pristup fondovima kao nagradu za unapređenje pripremljenosti za članstvo u pretpristupnim fazama I i II, bez zastoja pristupnog procesa bilo koje od zemalja.

Zapravo, model nastoji da podstakne reforme i unese novu dinamiku u proces pristupanja EU za sve zemlje ZB. Da je model već sada u primeni, Crna Gora i Srbija, kao zemlje predvodnice, imale bi snažan podsticaj da ispune preporuke Komisije u određenim poglavljima i steknu benefite iz Faze I i kasnije Faze II. Štaviše, s obzirom da su i Severna Makedonija i Albanija otvorile pristupne pregovore nakon usvajanja „Francuskog predloga“,² primena modela bi i njima dozvolila da uđu u klub država predvodnica prilično brzo, pogotovo imajući u vidu da razlike između generalnog nivoa

pripremljenosti ove četiri zemlje nisu tako velike. Što se tiče onih koji trenutno zaostaju, poput Bosne i Hercegovine i Kosova*, koje tek treba da steknu status kandidata dok pristupanje trenutno nije na vidiku, izgledi da koristi mogu biti stečene tokom procesa, a ne samo nakon što je on završen, mogu delovati kao dodatni srednjoročni podsticaj za rešavanje osetljivih pitanja državnosti i državnog upravljanja. Ukratko, čak iako model ne može direktno rešiti sva važna pitanja, on u svakom slučaju obećava da će politička volja, neophodna za reforme u svim zemljama, njime biti kreirana.

1 Potpisivanje Prespanskog sporazuma između Grčke i Makedonije, koje je rezultovalo u promeni imena druge zemlje u Severna Makedonija, ali nije dovelo do otvaranja pristupnih pregovora, predstavlja najbolji primer takvih neuspeha.

2 Prema nacrtu Zaključka Saveta i Zajedničkoj poziciji EU, izrađenih na osnovu predlogu francuskog predsedavanja Svetom EU, EU će započeti fazu otvaranja pristupnih pregovora, dok će sledeća međuvladina konferencija započeti čim Severna Makedonija implementira svoju obavezu o završetku ustavnih promena.

Imajući u vidu različite brige, kako onih država koje prednjače, tako i onih koje zaostaju, postoji drugo pitanje koje zavređuje posebnu pažnju: rizik da prva grupa država može ući u Uniju brže i time steći poziciju da ucenjuje ili uspostavi sopstvenu listu specijalnih uslova koji bi usporili pristupni proces ovih drugih. Naime, čak i ako bi oni koji trenutno prednjače pristupili EU pre drugih, oni ne bi imali pravo veta u Savetu u Fazi III jedan značajan vremenski period. Odobravanje početka i završetka pregovora o pristupanju bi ostalo pitanje o kojem bi jednoglasno odlučivale konvencionalne države članice, dok nove države članice ne bi imale mogućnost da zloupotrebe proces protivno interesima svojih suseda koji se i dalje nalaze u pristupnom procesu. Stoga, ovaj model kreira prozor mogućnosti za sve zapadnobalkanske zemlje da se priključe EU na osnovu svojih sopstvenih zasluga, uključujući i one čija se perspektiva pristupanja EU za sada čini najudaljenijom.

Druga zabrinutost: „Ovo će predstavljati prečicu do EU“

Za razliku od prethodne zabrinutosti o daljem odlaganju pristupanja, neke od zainteresovanih strana na Zapadnom Balkanu pribojavaju se suprotnog – da bi proces mogao da kreira nezaslužene prečice za (polu)autoritarne lidere u regionu. Oni predviđaju da, obezbeđujući lokalnom rukovodstvu konkretne i suštinske koristi, ovaj model rizikuje da otvori vrata članstva pre nego što to zemlje ZB zasluže. Međutim, ovaj ugao gledanja fokusira se samo na jedan aspekt modela – „šargarepu“ – bez pridavanja pažnje drugom jednako važnom aspektu – „štapu“. Osnovna premisa modela je da zemlje zaista treba da budu podstaknute na bolne reforme u razumnom roku, dok vladavina prava ostaje u srži procesa. Prepoznajući da ne bi trebalo da postoje bilo kakve prečice kada je reč o osnovnim poglavljima, modelom se osnažuje zaštitni mehanizam sankcionisanja uvođenjem kvantitativnih ocena reformi i jačanjem mehanizma reverzibilnosti.

Do sada, civilno društvo u regionu je učestalo upozoravalo da postojeći okvir pregovora o vladavini plava nije bio dovoljno efektivan kada se radilo o suočavanju sa dubljim problemima zarobljene države i demokratskog nazadovanja na Zapadnom Balkanu. Ono po čemu se ovaj model izdvaja od drugih jeste to što on predlaže novi set alata za praćenje i ocenu reformi u svim klasterima, nastojeći da proces učini transparentnijim, uz jasnu kvantifikaciju nivoa pripremljenosti za članstvo. Ne menjajući kriterijume za članstvo, ideja je izgraditi pristup za merenje ispunjenosti kriterijuma na objektivnijim, konkretnijim i na dokazima utemeljenim osnovama. Ovo bi, zauzvrat, povećalo kredibilitet izveštaja Komisije u očima država članica EU i dodatno ih podstaklo na odluku o ubrzanju pristupanja onih zemalja za koje se utvrdi da su ostvarile adekvatan napredak.

Drugi važni element mehanizma očuvanja vladavine prava ogleda se u osnaživanju mehanizma reverzibilnosti. U praksi, ako bi zemlja pokazala nazadovanje ili bi njena prosečna ocena u klasterima pala ispod ustanovljene i već dostignute norme, model olakšava proceduru za umanjenje stečenih koristi. U idealnom scenariju, proces bi trebalo da bude automatski, to jest, on ne bi trebalo da zahteva bilo kakvo glasanje onda kada Komisija identifikuje nazadovanje. Ipak, s obzirom da će države članice verovatno želeći da zadrže neki vid kontrole, glasanje obrnutom

Ono po čemu se ovaj model izdvaja od drugih jeste to što on predlaže novi set alata za praćenje i ocenu reformi u svim klasterima, nastojeći da proces učini transparentnijim, uz jasnu kvantifikaciju nivoa pripremljenosti za članstvo. Ne menjajući kriterijume za članstvo, ideja je izgraditi pristup za merenje ispunjenosti kriterijuma na objektivnijim, konkretnijim i na dokazima utemeljenim osnovama.

kvalifikovanom većinom³ je izvesnije rešenje, kao što je to predvidela i revidirana metodologija proširenja. Ipak, razlika između onoga kako je reverzibilnost funkcionisala do sada i kako bi funkcionisala prema modelu, ogleda se u kredibilitnosti pretnje. U tom smislu, iako je revidirana metodologija već uprostila ovu proceduru, ona nije povećala ulog, što je upravo ono što ovaj model čini. Sa finansijskim i institucionalnim koristima koje će biti uvećavane u svakoj od faza, država koja pristupa imaće mnogo više da izgubi u slučaju nazadovanja ili stagnacije. Drugim rečima, model okončava praksu da se preti „praznom puškom“.

Treća zabrinutost: „Države Zapadnog Balkana će postati drugorazredne države članice“

Naposletku, neke od zainteresovanih strana su se zabrinule da bi primena institucionalnih ograničenja u Fazi III nove države članice trajno pretvorila u drugorazredne države članice, stvarajući rasep u odnosu na EU27. Ovde se ključna dilema odnosi na pitanje „pravičnosti“, odnosno da li će EU poslati obeshrabrujuću poruku političkim elitama i građanima regiona, ukazujući da je puno institucionalno učešće isključeno čak i nakon sticanja članstva. Ovo pitanje je takođe značajno iz ugla percepcije građana i njihove (ne)spremnosti da prihvate ovakav model. Ova vrsta zabrinutosti zaista predstavlja delikantan, ali ne i nepremostiv problem. Stoga će naredne sekcije objasniti da bi primenama modela faznog pristupanja zapravo garantovala punopravno članstvo državama Zapadnog Balkana umesto što bi im ga uskratila.⁴

3.1. Privilegije pretpristupnih faza

Posmatrajući pretpristupni period i upoređujući ga sa prethodnim proširenjima, model faznog pristupanja državama Zapadnog Balkana zapravo pruža privilegovan status.

Posmatrajući pretpristupni period i upoređujući ga sa prethodnim proširenjima, model faznog pristupanja državama Zapadnog Balkana zapravo pruža privilegovan status. Ove privilegije bi se ogledale u ranim koristima obezbeđenim u prve dve faze, koje podrazumevaju značajna uvećanja finansijske pomoći i omogućavanje učešća u institucijama. Dostupna sredstva za društveno-ekonomski razvoj bila bi u nivou od 50%, odnosno 75% iznosa koje garantuje konvencionalno članstvo. U praksi, ovim bi se omogućilo višestruko uvećanje u poređenju sa daleko ograničenijim Instrumentom za pretpristupnu pomoć (IPA).⁵ Postepenim uvećanjem pristupa fondovima u svakoj od fazi, u zavisnosti od nivoa napretka u klasterima, države Zapadnog Balkana bile bi u boljoj poziciji da rade na smanjivanju socio-ekonomskog jaza u odnosu na prosek EU. Ovo

bi bilo adekvatno izvedeno njihovim povezivanjem sa ključnim inicijativa predstavljenim u okviru [Ekonomskog i investicionog plana](#). Uvećanjem fondova u svakoj od faza bi svaka od zemalja Zapadnog Balkana bila zaista tretirana kao država na pragu članstvu.

³ Prema ovoj proceduri, preporuka Komisije se smatra usvojenom, osim ukoliko Savet ne odluči da je odbije kvalifikovanom većinom u datom roku.

⁴ Ovi elementi mogu da posluže i kao dobar temelj za istraživanje toga kako bi put Ukrajine, Moldavije, kao i Gruzije ka EU mogao da bude organizovan. Ipak, s obzirom da je kontekst drugačiji, ova tema bi zahteva zaseban rad.

⁵ S obzirom da IPA nedovoljno uzima u obzir ogroman jaz u razvoju između Zapadnog Balkana i EU, učestali su pozivi prema EU da se za Zapadni Balkan obezbede sredstva koja su srazmerna nivou njihove tržišne integracije, kao i da se razmotre načini za otvaranje strukturnih fondova čak i pre pristupanja. Da se ovo uradi postaje sve urgentnije imajući u vidu da je prosečan BDP po glavi stanovnika računat prema paritetu kupovne moći (PPP) u zapadnobalkanskoj šestorci u 2016. godini nije dostizao ni 28% od onoga u starim državama članicama EU (tzv. EU15), dok je prosek u regionu Centralne i Istočne Evrope bio oko 60% u odnosu na EU15.

Model takođe naglašava potrebu da problem **apsorpcionog kapaciteta** bude što ranije rešen. Prema postojećem binarnom modelu proširenja u kojem država prosto jeste ili nije članica, dolazi do naglog skoka od IPA na strukturne fondove jednom kada je članstvo dostignuto. Posledično, ovo zahteva veliko i ubrzano snaženje administrativnih kapaciteta i to u momentu kada javna uprava nove države članice obično doživljava odliv osoblja prema institucijama EU. Postepenim otvaranjem pristupa fondovima tokom pretpripravnih faza, uz dostizanje punog finansiranja tek kada je proces u potpunosti završen, države Zapadnog Balkana bi mogle da se postepeno uklapaju u strukturni okvir EU i vremenom izgrade svoje apsorpcione kapacitete. Sve uzeto zajedno, finansijski podsticaji koje model uvodi predstavljaju blagovremenu afirmativnu akciju koja bi trebalo da pomogne da se ekonomske slabosti Zapadnog Balkana ublaže, te da se ove zemlje pripreme za punopravno članstvo.

Istovremeno, model podiže značaj pristupajućih zemalja pružajući im mogućnost da njihovi predstavnici sede zajedno sa svojim kolegama iz EU na redovnim sastancima u Briselu i parlamentarnim sednicama u Strazburu čak i pre članstva. Dok je revidirana metodologija proširenja bila prvi korak za uvođenje ove opcije,⁶ model je obezbedio detaljnu mapu puta o tome kako da se ovo dublje institucionalno približavanje izvede – od pasivnog statusa posmatrača dobijenog u Fazi I (prava da prisustvuju sastancima u određenim oblastima) do aktivnog posmatračkog statusa u Fazi II (pravo govora u svim relevantnim institucijama). U slučaju da EU načini kreativan napor kojim bi ovakvo rano institucionalno učešće učinila mogućim, zapadnobalkanske države bi bile u mogućnosti da započnu interakciju normi, vrednosti i procedura, a time bile podstaknute na veću socijalizaciju. S jedne strane, ovim bi bio stvoren prostor za uspostavljanje međusobnog poverenja i saradnje, dok bi s druge strane odgovornost i responzivnost pristupajućih država bili uvećani. Ovakva institucionalizacija odnosa bi omogućila zemljama da se vežbaju za članstvo i podstakla ih da se u najvećoj meri usklade sa zakonodavstvom i ključnim javnim politikama EU.

Štaviše, premošćavanje institucionalnog jaza bi moglo uvesti Zapadni Balkan u politike EU – nešto što je, na širem nivou, nedostajalo prethodnih godina. Na primer, u kontekstu pandemije COVID-19, Komisija je usvojila **uredbu** kojom je otežan izvoz medicinske opreme izvan EU – mera kojom je Zapadni Balkan očigledno zanemaren. Komisija je bio potreban čitav mesec kako bi **izuzela** region od ove mere, što je dalo više nego dovoljno vremena Kini da ovo iskoristi i popuni vakuum. Dve godine kasnije, u svetlu nove krize, kao deo četvrtog paketa sankcija protiv Rusije, Savet je usvojio **odluku** – dozvoljavajući kompanijama iz EU da nastave transakcije povezane sa energijom sa Rusijom, dok se isto ovo ne dozvoljava kompanijama izvan EU u kojima Rusi predstavljaju većinskog vlasnika. Nakon što su ove kontradiktornosti izazvale određena nezadovoljstva u Srbiji, imajući u vidu da njenom naftnom industrijom upravlja ruski Gazprom, Savetu su bile potrebne tri nedelje da **prilagodi** svoju odluku. Ukratko, oba primera pokazuju da bi, da su predstavnici država regiona bili za stolom zajedno sa svojim kolegama iz EU kada se o ovim odlukama raspravljalo, ovakvi propusti bi potencijalno bili izbegnuti. Ovo pitanje je važno rešiti, imajući u vidu da Zapadni Balkan predstavlja značajan element geopolitičke pozicije EU u budućnosti.

⁶ Ona je podvukla potrebu da budu kreirane nove mogućnosti za politički dijalog i dijalog o javnim politikama na visokom nivou kroz redovne samite EU-Zapadni Balkan i intenziviranje kontakata na ministarskom nivou, posebno u onim oblastima gde postoji visok nivo usklađenosti i ključni kriterijumi su zadovoljeni. Takođe je navedeno da bi unapređeni angažman mogao da vodi učešću zemalja regiona kao posmatrača na ključnim sastancima EU o pitanjima o suštinskog značaja za njih.

*Premošćavanje
institucionalnog jaza bi
moglo uvesti Zapadni
Balkan u politike EU – nešto
što je, na širem nivou,
nedostajalo prethodnih
godina.*

3.2. Postpristupne praktičnosti

Svi pomenuti benefiti trebalo bi da vode svaku od zemalja Zapadnog Balkana do momenta kada bi Ugovor o pristupanju mogao da bude potpisan i ratifikovan – po ispunjenju svih uslova članstva, sa snažnim fokusom na fundamentalnim reformskim oblastima. Prema modelu, jednom kada su kriterijumi dostignuti, država Zapadnog Balkana zvanično postoje nova država članica, iako privremeno bez prava veta u Savetu EU. Ovakva institucionalna ograničenja uvedena su sa namerom da se njima ublaže legitimni strahovi zainteresovanih strana u EU da bi Unija sa 33 veto igrača postala disfunkcionalna i čak neodrživa. Štaviše, ovim se obezbeđuje više vremena za konvencionalne države članice koje bi nastavile sa procenjivanjem stanja vladavine prava u novim državama članicama, te time predupredile eventualna nazadovanja. Pomenuti privremeni režim bio bi rezultat svojevrzne velike nagodbe između konvencionalnih i novih država članica, u kojoj se prve slažu da obezbede privilegovan pristup pristupajućim državama tokom pristupnog procesa, dok se druge slažu da se odreknu uživanja punih institucionalnih prava na ograničeni vremenski period.

Reč privremeno je ovde ključna. Pravo EU ne može tolerisati zvanično postojanje dve klase članica, zbog čega sva institucionalna ograničenja moraju da budu vremenski oročena.⁷ Svako uvođenje klauzule koja bi rizikovala uspostavljanje trajnog i neželjenog institucionalnog „opt-auta“ za nove države članice, narušilo bi suštinu načina funkcionisanja EU i poremetilo odnos ravnopravnosti između država članica. Stoga, bilo bi potrebno da privremene derogacije – odredbe koje bi dozvolile postpristupnu suspenziju primene određenih pravila tokom ograničenog perioda – budu dogovorene pre ulaska u Fazu III i unete u Ugovor o pristupanju. Na ovaj način, Ugovor, ključni pravni instrument koji precizira uslove pod kojima jedna pristupajuća država postaje članica Unije, postaje brana protiv pokušaja institucionalizacije ili legalizacije bilo kakvog vida stalnog drugorazrednog članstva unutar okvira modela faznog pristupanja.

Konačno, ako Fazu III posmatrano iz perspektive građana, onda rizik da se postane drugorazredna članica koji donosi model nije veći od onog koji postoji u tradicionalnom načinu pristupanja.⁸ Jednom kada je Ugovor o pristupanju potpisan i ratifikovan, građani novih država članica postaju građani EU, te uživaju ravnopravan status sa onim koji imaju građani iz konvencionalnih država članica. Uopšteno govoreći, ovo uključuje dobijanje pasoša EU koji omogućuje slobodu kretanja, studiranja i življenja, pravo da pružaju usluge i uključe se na tržište rada širom EU, kao i pravo da budu stalno zaposleni u institucijama EU, biraju i budu birani na evropskim izborima.⁹ Dodatno, građani novih država članica takođe bi dobili punu zaštitu pred Sudom pravde EU, to jest, zaštitu koju garantuje pravo EU i Povelja o osnovnim pravima EU, uključujući pristup ombudsmanu EU, kao i diplomatsku i konzularnu zaštitu. Prepoznajući da se sve veći broj građana regiona oseća umorno i nezadovoljno usled dugog trajanja postojećeg procesa, model nastoji da prevaziđe svojevrсну apatiju građana sužavajući vremenski horizont i dajući istinski značaj perspektivi članstva.

Prepoznajući da se sve veći broj građana regiona oseća umorno i nezadovoljno usled dugog trajanja postojećeg procesa, model nastoji da prevaziđe svojevrсну apatiju građana sužavajući vremenski horizont i dajući istinski značaj perspektivi članstva.

⁷ Ipak, treba napomenuti da će postajanje članom evrozone i Šengena nastaviti da zavisi od primene specifičnih uslova.

⁸ Uvođenje ograničenja u kontekstu regiona ne bi bila potpuna novina, s obzirom da se ovo naširoko primenjivalo u svakoj rundi proširenja u prošlosti, naročito u pogledu privremenih ograničenja slobode kretanja radnika. Činjenica da se ovim uspevala ograničiti jedna od četiri temeljne slobode EU, pokazuje koliko su privremena ograničenja snažno oruđe. U ovom slučaju, ovo bi bilo primenjeno tako da se uklopi u izmenjene okolnosti i ograniči određena institucionalna prava s ciljem da se preduhitri bilo kakav institucionalni zastoj u bliskoj budućnosti. Otuda je zajedničko sa prethodnim derogacijama to što bi sve bile i neophodne i privremene.

⁹ Jedini zamislivi izuzeci bili bi slični onima koji su ranije ugovarani kao deo istočnog proširenja EU, kada je sloboda kretanja radnika iz novih država članica prema određenim starim članicama privremeno ograničena.

S obzirom na to da se Evropa suočava sa tektonksim geopolitičkim promenama, postaje očigledno, više nego ikada, da bez Zapadnog Balkana koji bi bio čvrsto usađen unutar institucionalne strukture EU, ni sama EU neće biti u stanju da demonstrira svoju geopolitičku moć, niti će region biti siguran od malignog uticaja spoljnih nedemokratskih režima. Kako je tajming u politici jako važan, lideri Zapadnog Balkana imaju priliku da pokažu odgovorno vođstvo i istraže način za postepenu i strukturisanu integraciju do punog članstva u EU, o kojoj je raspravljano u ovom papiru.

Pravo je vreme za razmišljanje i delanje izvan ustaljenih okvira. S obzirom na to da se Evropa suočava sa tektonksim geopolitičkim promenama, postaje očigledno, više nego ikada, da bez Zapadnog Balkana koji bi bio čvrsto usađen unutar institucionalne strukture EU, ni sama EU neće biti u stanju da demonstrira svoju geopolitičku moć, niti će region biti siguran od malignog uticaja spoljnih nedemokratskih režima. Kako je tajming u politici jako važan, lideri Zapadnog Balkana imaju priliku da pokažu odgovorno vođstvo i istraže način za postepenu i strukturisanu integraciju do punog članstva u EU, o kojoj je raspravljano u ovom papiru. Činjenica da su sve zapadnobalkanske zemlje pozivale Bugarsku da podigne svoj veto predstavlja dobar primer koji pokazuje kako su one u stanju da se zajedno okupe oko pitanja vezana za integraciju u EU koja čitavom regionu može doneti koristi. Pretvaranje modela u stvar nad kojom postoji regionalno vlasništvo ne bi samo imalo potencijal da razbije začarani krug neuspelih integrativnih procesa, već bi time takođe mogla da se prevaziđe duga tradicija u kojoj zemlje regiona isuviše često šalju kontradiktorne tonove i poruke EU.

Imajući na umu da je glas regiona *conditio sine qua non*, kada govorimo o potrazi za načinima kako da se okonča zastoj u proširenju i dodatno osnaže političke, ekonomske i društvene veze sa EU,¹⁰ nivo angažovanja treba takođe da ide izvan političke arene. Zapravo, i prema novom modelu, uloga organizacija civilnog društva (OCD) iz regiona će ostati neizostavna u pogledu operacionalizacije modela, daljeg angažovanja u praćenju vladavine prava i stvaranja konsenzusa u regionu. Štaviše, njihova sposobnost da se istovremeno angažuju sa zainteresovanim stranama u EU i liderima Zapadnog Balkana, uz adekvatno informisanje i obrazovanje javnosti, predstavlja pomoć koja bi bila nezaobilazna u pretvaranju modela faznog pristupanja u realnost. Stoga, svaki pokušaj da se oživi i revitalizuje proširenje kao najuspešnija politika EU koja može da unese transformativne promene u regionu u kojem se primenjuje, zahteva snažnije uključivanje i isticanje uloge OCD.

¹⁰ Do sada su lideri regiona dali određene naznake na to kako oni vide alternativne predloge. Naime, lideri iz Severne Makedonije, Albanije i Srbija javno su i zajedno podržali neki vid „faznog pristupanja“, dok je Crna Gora na sličan način, mada odvojeno, isticala značaj utvrđivanja „mera rane integracije“ koje bi prethodile članstvu. Iako ovo zvuči obećavajuće, lideri na Kosovu i u Bosni i Hercegovini tek treba da se izjasne kako oni gledaju na alternativna rešenja.

Centar za evropske politike - CEP - je nezavisna, nevladina, neprofitna think tank organizacija koju je osnovala grupa stručnjaka u oblasti evropskog prava, ekonomije i javne uprave, sa zajedničkim ciljem da doprinesu unapređenju okruženja za kreiranje javnih politika u Srbiji, tako što će ga učiniti transparentnijim i inkluzivnijim, zasnovanim na činjenicama i suštinski orijentisanim ka EU. Temeljno razumevanje javnih politika Evropske unije i procesa pristupanja, kao i načina rada javne uprave u Srbiji, uz jak društveni kapital čine CEP organizacijom sposobnom ne samo da sprovodi istraživanja visokog kvaliteta, već i da dospe do donosilaca odluka i ostvari osetan uticaj. Delatnost CEP-a je danas organizovana u četiri programska područja:

- 1) Dobra vladavina;*
- 2) Unutrašnje tržište i konkurentnost;*
- 3) Regionalna politika, energetika i životna sredina;*
- 4) Naša Evropa.*

www.cep.org.rs